

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

**Ensamkommande flyktingbarns retrospektiva
erfarenheter av HVB-hem
En kvalitativ studie**

Elmedina Shehi & Hannah Azzam
Kandidatuppsats (SOPA 63)
VT 2016
Handledare: Maria Bangura Arvidsson

ABSTRACT

Title: Unaccompanied children's retrospective experiences of their time in HVB-homes.

Authors: Elmedina Shehi, Hannah Azzam

Supervisor: Maria Bangura Arvidsson

Assessor: Dolf Tops

The aim of our study was to highlight the unaccompanied refugee children's retrospective experiences of their time in HVB-homes; focus being on how they perceived everyday life, which factors they considered to be the most important in dealing with everyday life and how participation and environment affected their everyday life. The data was gathered by qualitative interviews with seven previously unaccompanied children. We analyzed the interview results by proceeding from the salutogenic model and coping. The results of our study showed social network; friends, trustees, family support and staff as a crucial factor in dealing with everyday life. According to the interviewed, they experienced the difficulties with language, negative encounters with personal staff and the lack of participation as daily stressors while living in HVB-homes. One important conclusion drawn from our study is that, although the interviewed were exposed to everyday life stress, they managed to handle it successfully due to their social network.

Keywords: *Unaccompanied children, sense of coherence, coping.*

Sammanfattning

Titel: Ensamkommande flyktingbarns retrospektiva erfarenheter av sin tid på HVB-hem

Författare: Elmedina Shehi, Hannah Azzam

Handledare: Maria Bangura Arvidsson

Assessor: Dolf Tops

Syftet med vår studie var att belysa ensamkommande flyktingbarns retrospektiva erfarenheter av sin tid i HVB-hem, med fokus på hur de upplevde sin vardag, vilka faktorer de ansåg vara av betydelse för att hantera sin vardag och hur delaktighet och omgivning påverkade deras vardag. Vår empiri har samlats in genom kvalitativa intervjuer med sju tidigare ensamkommande flyktingbarn. Vi analyserade intervjuerna genom att utgå från den salutogena modellen; känsla av sammanhang samt copingstrategier. Resultatet av vår studie visade det sociala nätverket; vänner, förvaltare, familjestöd och personal som en avgörande faktor för att hantera sin dåvarande vardag. Enligt de intervjuade upplevde de svårigheter med språket, negativt bemötande med boendepersonal och bristen på deltagande som dagliga stressfaktorer. En viktig slutsats från vår studie är att, även om de intervjuade utsattes för vardagliga stressorer, lyckades de med hjälp av det sociala nätverket hantera det med framgång.

Nyckelord: *Ensamkommande barn, känsla av sammanhang, coping.*

Förord

Genom att skriva en kandidatuppsats om tidigare ensamkommande flyktingbarn har vi erbjudits möjlighet att utforska samt fördjupa oss inom ett ämne vi båda finner intressant och är väldigt engagerade i. Vi vill med största tacksamhet, tacka alla ungdomar som med varma hjärtan ställt upp och delat med sig av sina erfarenheter, åsikter och tankar. Det är tack vare dem som vi idag står med en klar kandidatuppsats. Vi vill även tacka vår handledare Maria Bangura Arvidsson som med sitt engagemang och sin kompetens väglett oss under arbetets gång. Slutligen vill vi även tacka varandra för inspiration och uppmuntran som vi givit varandra under arbetets gång.

Elmedina Shehi & Hannah Azzam

Helsingborg 2016-06-14

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Syfte	7
1.2 Frågeställningar	7
2. Bakgrund	7
2.1 Barnens rättigheter	7
2.2 Mottagande av ensamkommande flyktingbarn	8
2.3 HVB.....	9
2.4 Asylprocessen.....	9
2.5 Förförståelse.....	10
3. Orientering av kunskapsläget	10
3.1 Det sociala nätverkets betydelse.....	11
3.2 Känslan av delaktighet.....	12
3.3 Konsekvens av kategorisering.....	12
3.4 Sammanfattning.....	13
4. Teoretiskt perspektiv	13
4.1 Känsla av sammanhang	14
4.1.1 <i>Begriplighet</i>	14
4.1.2 <i>Hanterbarhet</i>	15
4.1.3 <i>Meningsfullhet</i>	15
4.2 Stressorer.....	15
4.3 Coping	16
4.3.1 <i>Alternativ copingstrategier</i>	16
5. Metod	16
5.1 Urval och avgränsning	17
5.2 Genomförande av intervjuer	18
5.3 Intervjuguide.....	20
5.4 Bearbetning och analys av data	20
5.5 Tillförlitlighet.....	21
5.6 Generaliserbarhet.....	22
5.7 Etiska överväganden.....	22

5.8 Arbetsfördelning.....	23
6. Resultat.....	23
6.1 Presentation av intervjupersonerna	23
6.2 Känslan av delaktighet, inflytande och sammanhang	25
6.3 Stöd och hjälp	27
6.4 Språkets betydelse.....	28
6.5 Bemötande.....	29
6.6 Vardagliga strategier.....	30
7. Analys	31
7.1 Det sociala nätverket.....	31
7.2 Coping.....	31
7.3 Stressorer.....	33
7.4 Delaktighet och medinflytande.....	34
7.5 Stöd och hjälp.....	36
8. Sammanfattande diskussion	37
9. Referenslista	40
10. Bilagor	43
10.1 Informationsbrev	43
10.2 Intervjuguide	45

1. Inledning

Krig, tortyr och misär är några anledningar till att barn tvingas lämna sina ursprungsländer, sina familjer och allt de finner bekant för att söka trygghet och bättre livsvillkor i andra länder. På 1930-talet tvingades familjer med judisk härkomst skicka sina barn till Sverige i hopp om att undgå nazismen och mellan 1930-1944 invandrade 75000 finska barn till Sverige för att undkomma de hårda förutsättningarna i Finland (Stretmo 2014: 25). Fenomenet fortsätter in i 2000-talet; mellan 2015 och 2016 ansökte 36317 barn om asylprövning i Sverige (Migrationsverket 2016).

Forskning om ensamkommande flyktingbarn är ett expanderande område där internationellt genomförda studier har psykologiska, juridiska och politiska infallsvinklar rörande målgruppen. Forskningen har kritiserats för dess begränsade kunskaper om de ensamkommande flyktingbarnens vardag och vardagliga strategier som de har utvecklat i mottagningsländerna (Stretmo 2014:31). Det leder till endimensionella beskrivningar av ensamkommande flyktingbarn, möjliggörande av kategoriseringar och osynliggörande av strukturella förhållanden som dem lever under (Stretmo 2014:32–33, Wennersjö 2011: 504-505). Ensamkommande flyktingbarns vardagliga liv med fokus på välmående, relationer och skola är däremot centrala aspekter i svenska studier (Stretmo 2014:34). Studier betonar betydelsen av ensamkommande flyktingbarns kontakt med sina familjer (Wallin & Ahlström 2005:136–137, Hesse 2009: 143-144) men också betydelsen av deras möjligheter att föra sin egen talan i frågor rörande delaktighet, barnets perspektiv och barnets bästa; möjligheter till inflytande i vardagslivet, t.ex. läggtider eller val av mat (Stretmo 2014:35, Malmsten 2012:67–68).

Tidigare forskning lyfter fram att det krävs kunskap om ensamkommande flyktingbarns egna erfarenheter gällande vardagliga strategier samt vistelsen i nya länder (Stretmo 2014:39). Studier som behandlar retrospektiva frågor ger möjlighet att lyfta fram en bild av tidigare ensamkommande flyktingbarns subjektiva erfarenheter gällande sin vistelse i HVB-hem, hem för vård eller boende, samt vilken innebörd och tolkning de ger sina erfarenheter senare i livet. Kunskap baserad på brukarnas uppfattningar kan hjälpa professionella inom socialt arbete att värdera och förbättra vården som barn inom socialtjänsten berörs av (Lundström & Sallnäs 2013:41). Det finns med andra ord anledning att närmare belysa ensamkommande flyktingbarns retrospektiva erfarenheter gällande vistelsen i mottagarlandet. I en tid där Sverige bär ansvar för

att tusentals ensamkommande flyktingbarn ska få sitt behov av boende, omsorg och trygghet tillgodosett är det viktigt att målgruppens egna erfarenheter av det dagliga livet i Sverige tas till vara.

1.1 Syfte

Syftet med vår undersökning är att belysa ensamkommande flyktingbarns retrospektiva erfarenheter av sin tid på HVB-hem.

1.2 Frågeställningar

- På vilket sätt beskriver före detta ensamkommande flyktingbarn sin dåvarande vardag?
- Vilka faktorer ser de som de viktigaste för hur de hanterade sin vardag då?
- På vilket sätt menar före detta ensamkommande flyktingbarn att delaktighet och dess omgivning påverkade deras vardag?

2. Bakgrund

En mer detaljerad beskrivning av ensamkommande flyktingbarn beskrivs nedan. Vi förklarar vilka rättigheter barnen besitter, vilka möjligheter till boendet som råder i mottagarlandet samt hur asylprocessen går tillväga.

2.1 Barnens rättigheter

Barnkonventionen innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn och innehåller närmare bestämt 54 artiklar och fyra grundläggande principer; alla barn har samma rättigheter och lika värde, barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn, alla barn har rätt till liv och utveckling samt att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad (UNICEF 2016). Inflytande är en av de grundläggande principerna och innebär enligt Nationalencyklopedin (2016) följande ”Delaktighet beskrivs som aktiv medverkan, ha del i/av något, medinflytande och känslan av att vara till nytta”. Genom artiklarna slår barnkonventionen med andra ord fast att barn är individer med enskilda rättigheter. Barnkonventionen är ett rättsligt, bindande internationellt avtal som Sverige ratificerade år 1990 och innebär att Sveriges regering har det yttersta ansvaret gällande förverkligande av barnens rättigheter, bl.a. genom myndigheter i form av bland annat socialtjänst, sjukvård samt skola. Definitionen av barn regleras i Barnkonventionen samt svensk lag och lyder följande: ” Ett barn är varje människa under 18 år” (UNICEF 2016; SFS 1994:1433).

Konventionen om barnens rättigheter omfattar alla barn, även ensamkommande flyktingbarn. ”Unaccompanied children” är begreppet som är aktuellt i FN-organet UNHCR:s riktlinjer och definitionen lyder på följande sätt ”An unaccompanied child is a person who is under the age of eighteen, unless, under the law applicable to the child, majority is, attained earlier and who is “separated from both parents and is not being cared for by an adult who by law or custom has responsibility to do so” (UNHCR 1997).

Barnkonventionen utmärker sig i Sveriges nationella lagar gällande ensamkommande flyktingbarn, Lagen om mottagande av asylsökande, Socialtjänstlagen, Lagen om särskilda bestämmelser av vård av unga (LVU) samt Lagen om god man för ensamkommande barn. Precis som Barnkonventionen fastställer Socialtjänstlagen att barn ska ha möjlighet att utvecklas positivt personligt, psykiskt och socialt. Lagen reglerar också barnets möjlighet att komma till tals i beslut som rör barnet, samt att barnets bästa alltid bör beaktas. Ytterligare en viktig faktor som stärker Barnkonventionens integrering i svensk lagstiftning är Socialtjänstens användning av BBIC, barnets behov i centrum, vid utredningar gällande barn.

2.2 Mottagande av ensamkommande flyktingbarn

När ensamkommande flyktingbarn anländer till Sverige möts de av Migrationsverket som är den myndigheten som hanterar ansökan om asyl och anvisning till en kommun. Därefter övertar kommunen i fråga ansvaret och de är skyldiga att tillgodose barnets behov i form av omsorg, skola, boende eller skydd. I gengäld får kommunen ekonomisk ersättning från Migrationsverket (Socialstyrelsen 2016). Beroende på olika faktorer såsom familj/släkt och behov kan barnet placeras hos familj/släkt, familjehem, HVB-hem eller stödboende. Hem för vård eller boende (HVB) är en verksamhet som kan bedrivas privat som kommunalt, men verksamheten ska däremot bedrivas enligt socialtjänstlagen. För tillfället finns det omkring 1220 boenden runtom i Sverige. Ensamkommande flyktingbarn som placeras i HVB-hem ska tillgodoses omvårdnad, stöd och uppfostran (IVO 2016). Närmare bestämt ska personal finnas till hands för ungdomarna, tillgodose deras behov av vård och tillsammans med andra myndigheter tillgodose barnets välmående. Integration är ytterligare en viktig faktor i arbetet med de ensamkommande barnen; personal ska hjälpa ungdomarna att integreras i samhället och fungera som en bro mellan institutionen och socialtjänsten.

2.3 HVB

Benämningen HVB är en förkortning av hem för vård eller boende. Det är en verksamhet där fokus ligger på behandling, omvårdnad, stöd eller fostran, beroende på målgrupp (SOSFS 2003:20). Oavsett om verksamheten bedrivs privat eller kommunalt är det socialtjänstlagen som reglerar boendet och dess utformning. IVO, inspektionen för vård och omsorg, är den myndighet som ser till att socialtjänstlagen implementeras och besöker enskilda boenden minst en gång om året, där ett besök är förannmält medan ett är oanmält (Ibid 2003:20). Vid besök får ungdomarna möjlighet att påtala händelser, åsikter och känslor kring boendets funktion (Ibid 2016). Det råder däremot också skillnader inom verksamheten, beroende på målgrupp. I verksamheter där målgruppen är ungdomar med psykosocial problematik eller drogproblematik arbetar boendet med behandling, t.ex. MI eller rePULSE. I verksamheter som omfattar ensamkommande flyktingbarn fokuserar man däremot på att tillgodose ungdomarnas behov av vård och fostran (Ibid 2016). I praktiken handlar det t.ex. om daglig kontakt med vården, socialtjänsten, överförmyndarnämnden och gode män, läxhjälp, bidra med kunskap om kultur, normer, regler, lagar och göra sig tillgängliga för samtal/diskussioner för att på bästa sätt integrera de ensamkommande flyktingbarnen i det svenska samhället. Det råder alltså nästintill ingen behandling i HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn.

2.4 Asylprocessen

När man som ensamkommande flyktingbarn ansöker om asyl jämför Migrationsverket vad det ensamkommande flyktingbarnet har berättat om situationen i landet med hur situationen ser ut i hemlandet. När migrationsverket fattar beslut görs det med bland annat utlänningslagen som belägg (Migrationsverket 2016). För att få asyl måste man i hemlandet riskera att bli utsatt för förföljelse m.m på grund av bland annat ras, nationalitet, religion, politiska uppfattningar, krig, sexuell läggning utan chans till hjälp av myndigheter där. Det kan även bero på att personen som ansöker om asyl riskerar tortyr, dödsstraff eller annan förnedrande behandling vid ett återvändande. Då ansöker man om asyl som skyddsbehövande. Man kan få två olika besked av Migrationsverket, antingen uppehållstillstånd eller avslag. När man får ett uppehållstillstånd innebär det att man blir utskriven från Migrationsverket och att all ersättning man fått därifrån upphör. Man får även ett personnummer, asylärendet avslutas och kommunen man bor i har istället ansvar för en. När man har fått uppehållstillstånd får man tillgång till utbildning, ersättningsmöjligheter och hjälp med boende. Man får tillgång till samma hjälp och rättigheter

som varje enskild svensk individ i landet. Vid ett avslag kan man välja att nöjdförklara sig vilket innebär att man inte vill överklaga beslutet, eller så väljer man att överklaga avslaget.

2.5 Förförståelse

Enligt Bryman (2013:48) kan förförståelse till ett ämne bidra eller begränsa en studie, vilket vi är väl medvetna om. Vi är två författare som både är socionomstudenter och vi har i snart ett år arbetat inom socialtjänstens verksamhetsområde gällande ensamkommande flyktingbarn, vilket har resulterat i att vi besitter liknande förhållningssätt och arbetserfarenheter.

Vår arbetserfarenhet har visat att ensamkommande flyktingbarn sällan får uttala sig angående ämnen som berör deras välmående, t.ex. om regler/rutiner som gäller på boendet, vilket ofta leder till konflikter mellan personal och ungdomar. Det råder ingen diskussion mellan parterna utan maktaspekten är ständigt närvarande. Detta påtalar även Stretmo (2014), Wallin & Ahlström (2005) samt Hessle (2009) i deras studier. Istället är det institutioner i form av exempelvis socialstyrelsen och enskilda HVB-hem som bygger upp regler och rutiner som ska implementeras i boenden runt om i Sverige. I vårt fall har förförståelsen kring HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn och deras vardag varit till stor hjälp under hela studien. Det har skapat en förståelse för intervjupersonerna och deras tidigare samt nuvarande situation. Det har även underlättat i samtal med intervjupersonerna men även i utformandet av intervjuguiden.

3. Orientering av kunskapsläget

I vårt sökande efter tidigare forskning använde vi oss av litteratur som är hämtad via databaserna LUBsearch samt LIBRIS på Lunds Universitet. För att finna litteraturen som presenteras nedan användes följande sökord; ”ensamkommande flyktingbarn”, ”unaccompanied children”, ”asylumseeking children”, ”separated children”. Resterande litteratur som används genomgående i studien är funnen på Lunds Universitetsbibliotek.

Forskning gällande ensamkommande flyktingbarn är ett expanderande forskningsområde, både internationellt och nationellt. Man skulle dock kunna argumentera kring hur pass långt forskningen har kommit. Forskning kring ensamkommande flyktingbarn kritiserats för dess begränsade kunskaper om de ensamkommande flyktingbarnens vardag och vardagliga strategier som de har utvecklat i mottagarländerna (Stretmo 2014:31). De flesta studier som görs om ensamkommande flyktingbarn lägger fokus på barnens psykiska mående snarare än deras

vardagliga strategier. Studier gällande tidigare ensamkommande flyktingbarns egna perspektiv om det vardagliga livet och på vilket sätt de hanterar sin vardag inom institutionella miljöer i form av HVB-hem var problematiska att finna och speglar kritiken. Då denna uppsats vill fokusera på ensamkommande flyktingbarns retrospektiva perspektiv kring HVB-hem kan uppsatsen förhoppningsvis bidra till en ökad kunskap kring kategorin ensamkommande flyktingbarn.

3.1 Det sociala nätverkets betydelse

Många studier visar att det sociala nätverket har en stor betydelse i ensamkommande flyktingbarns tillvaro. Wallin och Ahlström (2015:139) tar upp att ett socialt nätverk är essentiellt för barnens välmående. I studien utförd av Wallin och Ahlström (2015:137) visar det sig att de flesta av intervjupersonerna efter sju år i mottagarlandet har skapat ett socialt nätverk som till stor del består av vänner från den egna etiska gruppen. Studien visar att ett socialt nätverk är av stor vikt för deras välmående. De flesta av intervjupersonerna i studien berättar att anledningen till ett bra mående för dem har varit att de har byggt upp ett socialt nätverk genom exempelvis giftermål, vänskap och arbete. Dock har intervjupersonerna trots ett socialt nätverk kämpat med trauma, mardrömmar och en stor saknad efter familjen. Intervjupersonerna som ansåg sig ha ett dåligt välmående beskrev att de hade svårigheter med depression, stressymptom, etablering på arbetsmarknaden och ett nästintill obefintligt socialt nätverk (Wallin och Ahlström 2005:139). Även Malmsten (2014:14) tar upp betydelsen av ett socialt nätverk och menar att sociala relationer är viktiga faktorer som ökar välmående. Då ensamkommande flyktingbarn inte har någon i sin närhet är det viktigt att de kan skapa andra typer av relationer. Personal och andra flyktingbarn brukar utgöra en stor del av deras sociala fält även om många av de relationerna är temporära.

Hessles (2009:15) studie syftar bland annat till att undersöka hur ensamkommande asylsökande barn hanterar livet i Sverige och utmaningar efter permanent uppehållstillstånd. Studien fokuserar på unga vuxna tio år efter ankomsten till Sverige. Med studien vill Hessle (Ibid) undersöka bland annat vilka faktorer tidigare ensamkommande anser vara viktiga bidragande faktorer till deras etablering i Sverige. Det visar sig att skolan har stor betydelse i vardagen och fungerade som en motivation för ungdomarna (Hessle 2009:117). Vidare framgår det att ensamhet, osäkerhet och längtan efter familjen var faktorer som präglade ungdomarna när de anlände till mottagarlandet. Många av ungdomarna led dessutom av post traumatisk stressyndrom och behövde psykisk hjälp (Hessle 2009:167). Vid frågan om vilka faktorer som ungdomarna

ansåg vara viktiga uppgav ungdomarna faktorer som skola, religion, vänner och skolkamrater. Med andra ord ansåg ungdomarna att det sociala nätverket var av stor vikt för deras välmående (Hessle 2009:169).

3.2 Känslan av delaktighet

Malmstens (2012) studie syftar till att undersöka hur ensamkommande flyktingbarn upplever tiden på transitboenden. Studiens syfte är att lyfta fram barnens perspektiv det vill säga vad barnen säger om sin tillvaro (Malmsten 2012:13). Författaren påpekar att barnens delaktighet behöver ökas då det i sin tur ökar barnens känsla av sammanhang och därmed även deras välmående (Malmsten 2012:104). Att man behöver öka delaktigheten bland ungdomarna tas även upp i andra studier. Wallin och Ahlströms (2005:142) studie indikerar att personal inom vård och även socialtjänsten bör göra mer för ensamkommande flyktingbarn som känner sig ensamma och exkluderade från samhället, för att förhindra ytterligare försämring av deras välmående och för att öka känslan av delaktighet. Författaren menar att det finns en direkt koppling mellan välmående och känsla av delaktighet.

3.3 Konsekvensen av kategorisering

Live Stretmo (2014:22) analyserar hur bilden av ensamkommande flyktingbarn har uppkommit i Sverige och Norge och hur det påverkar dem. Detta sker genom tre fallstudier. I den första fallstudien analyserar hon den svenska och norska mediedebatten kring ensamkommande flyktingbarn från och med år 2000 till och med år 2008. Det innefattar även en analys av officiella åtgärder som har vidtagits av både svenska och norska myndigheter. Den andra studien syftar till att analysera policydokument som skrivits mellan år 2000-2010 där ensamkommande flyktingbarn framställts som ett specifikt kunskapsområde. I den tredje studien undersöks vårdgivares berättelser kring sitt arbete med ensamkommande flyktingbarn samt hur tio ensamkommande flyktingbarn berättar om sina erfarenheter kring att finna mening i att komma till Sverige utan vårdnadshavare. Stretmo (2014:277) menar att det i ungdomarnas tal märks väl hur de förhåller sig till konstruktioner som lyfts fram i media och policy. Vissa ungdomar väljer således att tolka om vissa innebörder för att skapa mening i sin flykt som genom att exempelvis berätta om vilka situationer som har föranlett flykten.

Wernesjö (2012) undersöker i sin studie på vilket sätt emotionella problem och psykiska problem bland ensamkommande flyktingbarn har undersökts. Vidare vill Wernesjö undersöka på vilket

sätt erfarenheterna av trauma både i det förflutna och i nutiden har påverkat ensamkommande flyktingbarn. Detta inkluderar även aspekten av separation ifrån föräldrar och vårdgivare. Slutligen undersöker Wernesjö (2012:496) även vilka studier det är som har gjorts i förhållande till hur ensamkommande flyktingbarn blivit konstruerade som grupp samt vilka konsekvenser de studierna har gett. Det handlar främst om studier där ensamkommande flyktingbarn har konstruerats som en sårbar grupp. Wernesjö (2012:496) menar att det finns potential att utforska ensamkommande flyktingbarn och deras situation genom att forska kring deras egna perspektiv och erfarenheter av värdlandet i större utsträckning än vad som gjorts. Det vill säga; hur ser situationen ut utifrån deras synvinkel och vad fokuserar de på? Resultatet visar att tidigare studier som gjorts kring ensamkommande flyktingbarn tenderar att måla upp dem som en sårbar kategori som löper risk att utveckla känslomässiga problem. Enligt studierna som gjorts är deras sårbarhet kopplad till trauman, förlust och separation från föräldrar. Men även förlust av deras tidigare liv och hem. Konsekvenserna av detta är att de antas behöva stöd och skydd vilket ger konsekvenser för hur ensamkommande flyktingbarn förstås och konstrueras som en grupp (Wernesjö 2012:501).

3.4 Sammanfattning

Ovan presenterad forskning ger en inblick i hur nuvarande forskning om ensamkommande flyktingbarn ser ut. Wernesjö (2012:495) menar att tidigare forskning som genomförts framställer ensamkommande flyktingbarn som en sårbar kategori. Malmsten (2014:149) samt Wallin och Ahlström (2005:142) menar att barnens delaktighet i vardagen behöver stärkas då det även stärker deras känsla av sammanhang och ökar välmåendet. Wernesjö (2012) lyfter upp det faktum att det finns en brist på forskning som åskådliggör ensamkommande flyktingbarns situation i det nya mottagarlandet och att det även föreligger en brist på forskning kring ensamkommande flyktingbarns egna perspektiv. Även Stretmo (2014:39) belyser det faktum att det krävs kunskap kring ensamkommande flyktingbarns egna erfarenheter gällande vardagliga strategier samt vistelsen i mottagarlandet. Tidigare forskning tenderar att fokusera på ensamkommande barns psykiska ohälsa (Hessle 2009). Dock är det få studier som fokuserar på barnens egna erfarenheter kring det vardagliga livet.

4. Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska perspektiv vi har valt att analysera vår empiri med är känsla av sammanhang samt coping. Då vi i våra frågeställningar ville besvara hur ensamkommande flyktingbarn beskrev sin

dåvarande vardag samt vilka faktorer de ansåg vara viktiga för att hantera vardagen och hur de ansåg att delaktighet och dess omgivning påverkade deras vardag ansåg vi att känsla av sammanhang och coping passade in som teoretisk utgångspunkt. Anledningen till det är att känslan av sammanhang och coping fokuserar på bland annat känsla av sammanhang och vilka strategier man använder sig av för att hantera det vardagliga livet.

Vi diskuterade socialkonstruktivism som en teoretisk utgångspunkt eftersom det belyser hur människor konstruerar sin egen verklighet, något som vi kunde implementera i vår studie. I diskussion med vår handledare förklarade vi att vi gärna ville använda oss av socialkonstruktivism, kasam och coping men i diskussion med vår handledare kom vi överens om att inte försvåra processen utan endast välja kasam och coping, eftersom fokus egentligen låg på hur de hanterade vardagen och inte hur de konstruerade sin verklighet i efterhand.

4.1 Känsla av sammanhang

Enligt Antonovsky (2005:16) finns det möjligheter att betrakta sin vardag eller sitt välmående utifrån ett salutonegetiskt perspektiv; man väljer att fokusera på faktorer som är hälsofrämjande, eller som författaren benämner det ”faktorer som befrämjar en rörelse mot den friska polen på kontinuitet”. Det innebär med andra ord faktorer som individer uppfattar vara viktiga för hanterandet av en stressfylld situation eller vardag. Faktorerna benämns av författaren som generella motståndsresurser och kan bestå av socialt stöd eller kulturell stabilitet; faktorer som ger kraft till att bekämpa stressfyllda situationer (Antonovsky 2005: 16-17). De generella motståndsresurserna eller copingstrategier som ungdomarna beskriver var viktiga för de kan enligt Antonovsky (2005:43) resultera i en känsla av sammanhang. Det finns tre olika komponenter som är viktiga faktorer i utgörandet av KASAM; begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

4.1.1 Begriplighet

Med begreppet begriplighet menar Antonovsky (2005:44) i vilken utsträckning individer uppfattar händelser inom sig själva, alltså ”*inre stimuli*” och händelser i omgivningen, ”*yttre stimuli*” och i vilken utsträckning de gör händelserna begripliga. En individ med hög känsla av begriplighet bemöter inre och yttre stimuli på så vis att de går att förklara och göra situationer begripliga medan en individ med låg känsla av begriplighet bemöter inre och yttre stimuli som slumpmässig eller oförklarlig. Med andra ord, förmågan att konfrontera framtida situationer, negativa som positiva (Antonovsky 2005:44).

4.1.2 Hanterbarhet

Den andra komponenten hanterbarhet innebär i vilken utsträckning man anser att det finns resurser till ens förfogande gentemot de kraven som man ställs inför. Det kan t.ex. handla om resurser i form av ett socialt nätverk; familj, vänner, läkare eller lärare; en person som man kan räkna med och som man litar på (Antonovsky 2009:45). En hög känsla av hanterbarhet, alltså en hög känsla av att man kan lita på människor i sin omgivning, motverkar känslan av offerskap och att man blir orättvist behandlad av livet och man besitter en bättre förmåga att hantera situationer logiskt (Ibid 2009:45).

4.1.3 Meningsfullhet

Den sista komponenten meningsfullhet avser i vilken utsträckning en individ känner att livet har en mening eller känslomässig innebörd. Med andra ord i vilken grad man anser att utmaningar i livet är värda att engagera sig i (Antonovsky, 2009;46). Författaren benämner det också som en motivationskomponent och beskriver komponenten som den allra viktigaste för att uppnå en stark känsla av sammanhang; med hjälp av motivationskomponenten lyckas man troligtvis också finna resurserna och använda dem i positiv bemärkelse, något som automatiskt ökar komponenten hanterbarhet.

Dessa tre komponenter är sammanlänkade och det är i samspel med varandra som en stark känsla av sammanhang skapas. Då våra frågeställningar syftar till att besvara på vilka sätt ensamkommande hanterade sin vardag och hur graden av delaktighet samt omgivningen påverkade deras vardag faller valet av KASAM och coping naturligt in.

4.2 Stressorer

Antonovsky (2005:57–58) beskriver stressorer i form av krav eller händelser som människor inte har direkta lösningar på och menar att det kan handla om allt från död, skilsmässa, avsked från arbetet till enskilda händelser individer upplever är negativa. Trots stressorernas negativa inverkan på människor är det styrkan i individens känsla av sammanhang som utgör om följderna av händelserna är skadliga, neutrala eller hälsobringande (Antonovsky 2005:59). Det innebär att individer som besitter en hög grad av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet har större möjligheter att hantera alla former av stressorer.

4.3 Coping

Coping definieras som kognitiva och beteendemässiga försök att klara av krav som bedöms vara svåra eller överstiga individens resurser (Andersson 2009:124). Kraven som man ställs inför är individuella beroende på individens bakgrund och det kan handla om inre krav såväl som yttre krav. Vidare menar författaren att coping är en transaktion mellan person och miljö som uppkommer när personen bedömer en situation som stressande. Andersson (2009:128) tar bland annat upp två olika copingstrategier. De två olika copingstrategier kallas problemfokuserad coping och emotionsfokuserad coping. Problemfokuserad coping innebär att individer påverkar stress genom att söka lösningar på problem i omgivningen, Emotionsfokuserad coping innebär att man hanterar de känslor som olika stimuli ger upphov till (Andersson 2009:125). Vidare menar författaren att de två copingstrategier kompletterar varandra i form av att man använder sig av problemfokuserad coping när bedömningen görs att situationen man befinner sig i går att påverka. Emotionsfokuserad coping används istället i situationer där man anser att ingenting kan göras. Emotionsfokuserade coping utgörs av följande faktorer; önsketänkande, distansering, betoning av det positiva, självförebåelse, spänningsreduktion och självisolering.

4.3.1 Alternativ copingstrategi

Det finns även en tredje copingstrategi som kallas för undvikandeorienterad coping. Denna copingstrategi fungerar som ett komplement för problemfokuserad och emotionsfokuserad copingstrategi, detta då vissa forskare anser att de två förstnämnda copingstrategier har brister som fylls ut av undvikandeorienterad coping. Denna copingstrategi visar sig i form av att en individ undviker stressande situationer genom att söka socialt stöd eller ägna sig åt annat än vad som behövs för att distrahera sig från stressande situationer (Andersson 2009:128).

Med tanke på att vi vill fokusera på ungdomarnas tankar, känslor, erfarenheter och på vilket sätt de hanterade sin vardag faller det naturligt in att kombinera KASAM och coping. Med hjälp av de teoretiska verktygen ska vi analysera vårt material och besvara våra frågeställningar.

5. Metod

Eftersom vi i vår studie har undersökt de erfarenheter, d.v.s. tankar, känslor, uppfattningar och synsätt som personer som kommit till Sverige som ensamkommande flyktingbarn hade under sin

tid på HVB-hem valde vi att använda oss av en kvalitativ metod. Bryman (2013:41) menar att den kvalitativa forskningen fokuserar på ord och hur individer uppfattar och tolkar sin sociala verklighet. Metoden gör det med andra ord möjligt att åstadkomma en djupgående förståelse för intervjupersonernas föreställningar, tankar och känslor (Bryman 2013:413).

För att möjliggöra en djupgående förståelse för målgruppens sociala verklighet valde vi att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Det gjorde vi med hjälp av en intervjuguide (se bilaga 2) som bestod av specifika frågor indelade i teman. Det var på så vis som vi gjorde våra intervjuer och valet av semistrukturerade intervjuer gjorde det möjligt att utveckla en flexibel intervjuprocess (Bryman 2013:415). Det innebar för oss att vi inte behövde följa intervjuguiden utan målet var att under samtalet beröra alla teman, oavsett om frågorna besvarades i turordning eller inte. Semistrukturerade intervjuer möjliggjorde också ett större handlingsutrymme för alla parter involverade. Vi kunde fördjupa våra frågor, utveckla svar som återgavs och intervjupersonerna hade möjlighet att fritt forma sina egna svar, något som standardiserade intervjuer inte tillåter (Bryman 2013:415). Eftersom semistrukturerade intervjuer möjliggjorde ett större handlingsutrymme var det viktigt för oss som utförde intervjuerna att förstå intervjuens innehåll och kontext (May 2011:151).

5.1 Urval och avgränsning

Vi har i vår studie använt oss av ett målstyrt urval och Bryman (2013:39) beskriver att målet med målstyrda urval är att på ett strategiskt vis välja ut individer som är relevanta för studien. Individerna relevanta för vår studie är således tidigare ensamkommande flyktingbarn som medgivits uppehållstillstånd och lever sina liv i Sverige. På grund av studiens uppbyggnad och dess specifika frågeställningar var det av betydelse att empiriinsamlingen skedde med hjälp av tidigare ensamkommande flyktingbarn som varit bosatta på HVB-hem, då deras retrospektiva perspektiv var en grundpelare i uppsatsskrivandet.

Vi har med hjälp av en brukarorganisation skapad av tidigare ensamkommande flyktingbarn lyckats finna tre av våra intervjupersoner. Tyvärr hade organisationen inte möjlighet att hjälpa oss finna fler intervjupersoner. Detta för att de flesta medlemmar som fått permanent uppehållstillstånd inte längre var i kontakt med organisationen, en risk som vi bedömde vara stor redan i början av uppsatsskrivandet. Det resulterade i att vi använde oss av ett så kallat snöbollsurval vilket innebär att vi med hjälp av de tre inledande intervjupersonerna lyckades komma i kontakt med fler intervjupersoner (Bryman 2013: 196). Det resulterade i resterande fyra

intervjuer som sedan genomfördes, även de hade erfarenhet av att bo i HVB-hem. Vi genomförde alltså sju intervjuer. Vi inser att ett snöbollsurval inte är optimalt eftersom det ger utrymme för våra intervjupersoner att välja/välja bort intervjupersoner, men eftersom brukarorganisationen inte kunde förmedla ytterligare intervjupersoner och på grund av tidspressen som rådde hade vi inga andra valmöjligheter än att använda oss av ett snöbollsurval.

I vår studie har vi avgränsat oss till tidigare ensamkommande flyktingbarn som fått permanent uppehållstillstånd och som har erfarenhet av att leva på HVB-hem. En annan avgränsning i vår studie är att de tidigare ensamkommande flyktingbarnen ska ha haft permanent uppehållstillstånd i minst tre år och inte längre lever inom institutionella miljöer, något som uppfylldes av samtliga intervjupersoner. Skälet till avgränsningen berodde på att vi ville försäkra oss om att individerna i fråga har distans till sina liv på HVB-hem.

Vi diskuterade språket som en potentiell avgränsning, men vi valde att inte implementera det i vår studie. Vi har i vårt arbete med ensamkommande flyktingbarn även utvecklat kontakter med auktoriserade tolkar. Skulle det därför ha visat sig att intervjupersonerna hade problem med språket och att göra sig förstådda, var därför möjligheterna att använda sig av tolkarna stora. Intervjupersonernas språkkunskaper bedömdes av den anledningen inte vara ett kriterium i vår uppsats.

Studier genomförda med hjälp av retrospektiva frågor kan däremot medföra svårigheter, bl.a. i form av direkta minnesfel. Risken att intervjupersonerna låter sina nuvarande livssituationer påverka sin syn på hur de upplevde sin tid som ensamkommande flyktingbarn i HVB-hem är också stor, något som kan resultera i både positiva som negativa upplevelser (Lundström & Sallnäs 2013:41). Retrospektiva frågor kan dessutom resultera i en förskönad bild av intervjupersonernas erfarenheter av ”hur det verkligen var”, eftersom en förskönad bild kan fungera som en form av copingstrategi som hjälper dem att hantera en svår barndom (Ibid 2013: 41). Trots metodologiska svårigheter med retrospektiva frågor kan man med hjälp av metoden framhäva subjektiva erfarenheter som intervjupersonerna bär med sig gällande sin tid i HVB-hem, samt vilken innebörd och tolkning de ger sina erfarenheter (Ibid 2013:41).

5.2 Genomförande av intervjuer

Vår första kontakt med intervjupersonerna skedde via telefon och vi informerade intervjupersonerna om studiens innehåll, syfte och upplägg. Därefter gavs ett muntligt

medgivande. Inför varje intervjutillfälle erbjöds intervjupersonerna återigen muntlig information angående studien, men också skriftlig information i form av ett informationsbrev (se bilaga 1). Informationsbrevet blev därefter signerat och både muntligt samt skriftligt samtycke mottogs.

Inför samtliga intervjuer frågade vi intervjupersonerna om vi fick använda diktafon och ingen ansåg det vara ett problem. Diktafonens funktion var betydelsefullt under intervjuens gång. Det resulterade i att viktig information spelades in och förvarades ordentligt men också att mer fokus kunde läggas på intervjupersonens erfarenheter i stället för att föra anteckningar hela tiden.

Genomförandet av intervjuerna varierade, en intervju pågick i endast 35 minuter medan en annan pågick i 70 minuter. Samtliga intervjuer genomfördes på två olika orter, fyra intervjupersoner intervjuades på Lunds Universitet, två intervjupersoner på föreningens mötesplats och en intervju genomfördes på ett café. Under intervjuernas gång tillämpades fler frågor i intervjuguiden, bl.a. frågor angående språk, religion, tradition, bemötande och ordningen på intervjufrågorna har varierat i samtliga intervjutillfällen. En fördel med semistrukturerade intervjuer är att man har möjlighet att formulera om intervjuguiden och föra samtal där intervjufrågorna inte behöver vara i ordning. Intervjuprocessen är med andra ord flexibel (Bryman 2013:415).

Diktafonen har varit användbar i utvecklandet av intervjuerna. Vi har med hjälp av våra inspelade intervjuer förstått vad som är bra/mindre bra med intervjuerna. Vår första intervju var mekanisk och inte alls samtalslik. Intervjuaren ställde fråga efter fråga och var inte noggrann med att ställa följdfrågor. Det var en faktor som uppmärksammades och förbättrades i efterföljande intervjuer.

Intervjufrågor i kvalitativa undersökningar ska inte vara ledande och det blev problematiskt i vår studie. Eftersom många intervjupersoner ibland inte kunde förstå våra frågor behövde vi ge exempel eller förklara frågorna med andra ord och oftast resulterade det i ledande frågor, något som vi hade väldigt svårt att undvika. Däremot hade intervjupersonen alltid möjlighet att förneka eller dementera våra ledande frågor eller sammanfattningar av deras berättelser. Ett område där vi behövde tydliggöra våra frågor med exempel var när vi samtalade om delaktighet. T.ex. behövde vi vid frågan *“På vilket sätt anser du att personalen bidrog till din delaktighet på boendet?”* omformulera och i stället säga *“Hjälpte personalen dig med att vara med på aktiviteter, laga mat eller städa?”*. Genom att vi omformulerade våra frågor gav vi intervjupersonerna en möjlighet att förstå och engagera sig i samtalet.

5.3 Intervjuguide

Intervjuguiden har varit en betydelsefull faktor i genomförandet av vår studie. Frågorna är av kvalitativ art, öppna frågor som möjliggör ett större handlingsutrymme för intervjupersonerna gällande formuleringen av sina svar (Bryman 2013:415). Kvalitativa intervjuer av semistrukturerad art betonar intervjupersonens egna uppfattningar och synsätt (Bryman 2013:413), vilket var syftet med studien.

Intervjuguiden är utformad med hjälp av studiens syfte och övergripande frågeställningar. Vi har dock under intervjuernas gång tillämpat fler ämnen, bl.a. betydelsen av språk, tradition, kultur och bemötande. Under de första intervjuerna uppmärksammade vi att intervjupersonerna självmant började tala om språket och betydelsen av bakgrundinformation för att uppnå en god relation och av den anledningen valde vi att tillämpa fler teman i vår intervjuguide.

5.4 Bearbetning och analys av data

Efter intervjuinsamlingen som spelades in med hjälp av diktafon, lyssnade vi på inspelningarna och intervjupersonens utsagor transkriberades ordagrant. Skratt och långa pauser registrerades eftersom det i enstaka fall innebar att intervjupersonen inte förstod frågan eller blev smått förvirrade och därför ansåg vi också att det var av betydelse för senare analys. Korta pauser, upprepningar och utfyllnadsord som t.ex. *eeh*, *alltså*, *typ*, togs inte med i intervjuerna eftersom de inte hade betydelse för hela kontexten och därmed inte fyllde någon funktion i vår studie.

När intervjuerna var utskrivna påbörjade vi kodningen av empirin. Med hjälp av kodning kunde vi möjliggöra en god struktur och upptäcka återkommande teman i vår empiri (Bryman 2013: 524-525). Kodningen ökade möjligheten för att bättre säkerställa vad intervjupersonerna berättade och att samtliga utsagor inkluderades i studiens resultat (Jönson 2010: 56-59).

Vi valde att koda samt analysera empirin manuellt och precis som Jönson (2010:57) skriver har vi använt oss av färgöverstrykningspennor. Vi har i kronologisk ordning läst intervjuerna och sedan med hjälp av färgöverstrykningspennor markerat empirin utifrån relevanta teman och begrepp. De relevanta teman som vi fann i vår empiri sammanställdes sedan på whiteboard tavlor vilket gjorde det enkelt att se en övergripande bild över respektive teman och specifika ord som var av betydelse i intervjupersonernas utsagor. När vi kodade materialet utgick vi från intervjuguiden som är upprättad efter studiens övergripande frågeställningar. Följande kategorier var av

betydelse vid kodningen: deltagande, inflytande, bemötande, integration, språkets betydelse och coping.

5.5 Tillförlitlighet

Reliabilitet och validitet är begrepp som i vanliga fall används i kvantitativa studier för att beskriva dess tillförlitlighet. Bryman (2013:50) argumenterar däremot för att dessa även kan användas i kvalitativa studier även om det är något svårare att applicera begreppen. Inom kvalitativa studier talar man om inre och yttre validitet samt inre och yttre reliabilitet.

Validitet innebär att man undersöker det man avser att undersöka, det vill säga att bedöma om de slutsatser som uppkommit ur en undersökning är relevanta för studien (Bryman 2013:352). I vårt fall innebär det att undersöka ensamkommande flyktingbarns retrospektiva erfarenheter kring sin tid på HVB hem. Intern validitet brukar vara en styrka inom kvalitativa studier då man skapar sig en förståelse av målgruppen man undersöker men även för att man mer ingående beskriver sin process igenom hela arbetet. Bryman (2013:352) menar att validitet handlar om att observera, identifiera eller mäta det man avser sig mäta. Vi har haft detta i åtanke under hela studiens gång, vid både utförandet av intervjuguiden då vi i största mån har skapat frågor som har relevans till våra frågeställningar. Under intervjuerna fokuserade vi på att inte ställa ledande följdfrågor och även under analysens gång, även om det var problematiskt på grund av att vissa av våra intervjupersoner inte förstod vissa frågor. Dock utformade vi då följdfrågorna på så vis att intervjupersonerna kunde tillrättavisa oss om frågorna inte stämde. Även i resultatdelen har vi i största mån haft vårt syfte och våra frågeställningar i åtanke för att öka validiteten. Bryman (2013:352) menar att extern validitet innebär i vilken mån man kan generalisera studiens innehåll. Generaliserbarhet är dock svårt att applicera vid mindre studier på grund av det begränsade urvalet. För att nå en högre validitet har vi varit noggranna med att förklara våra steg i empiriinsamlingen.

Reliabilitet innebär i vilken utsträckning man kan göra om samma studie och få samma resultat (Bryman 2013:352). Författaren talar om extern och intern reliabilitet. Då vi har undersökt ensamkommande flyktingbarns egna erfarenheter är det svårt att göra om samma studie med andra intervjupersoner och få samma resultat. Anledningen är att erfarenheter och upplevelser människor har är subjektiva men även för att sociala miljöer ändras genom tiderna, detta benämns av Bryman (2013:352) som extern reliabilitet. Dessutom är även HVB hem för ensamkommande flyktingbarn i ständig förändring vilket innebär att man inte kan förvänta sig samma resultat om

man intervjuar andra. Vidare kan man konstatera att insamlad empiri kan tolkas olika beroende på vem det är som tolkar materialet, det benämns som intern reliabilitet. Den interna reliabiliteten har varit något lättare för oss att styra då vi i förväg har kommit överens om hur materialet ska tolkas.

5.6 Generaliserbarhet

Med generaliserbarhet vill man generalisera resultaten utöver det specifika fallet man undersöker (Bryman 2013:169). Detta är vanligt förekommande i kvantitativa studier men svårare att applicera i kvalitativa studier. Rent allmänt är det svårt att generalisera studier som liknar vår på grund av olika anledningar. Dels tekniken i form av semistrukturerade intervjuer, men även på grund av det begränsade urvalet som består av sju intervjupersoner. Dock faller resultatet i led med tidigare forskning och indikationer finns således att även om intervjupersonerna hade varit fler så hade resultatet högst troligt varit detsamma.

5.7 Etiska överväganden

Forskning har en betydelsefull roll för individ- och samhällsutvecklingen och forskning måste bedrivas med hänsyn till etikprövningslagen (2008:192) och personuppgiftslagen (SFS 1998:204) som omfattar individskyddskravet. Det innebär att människor som ingår i forskningen inte får utsättas för psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning. Individskyddskravet upprätthålls genom fyra etiska huvudkrav som vi i vår studie aktivt har förhållit oss till; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 1990:5).

Vår första kontakt med intervjupersonerna upprättades via telefon och vid förfrågan om deltagande i studien blev de informerade om studiens innehåll, syfte och upplägg. Vi har också förklarat att det insamlade materialet ska och endast får användas till vår studie och att materialet ska förstöras när vi har en godkänd kandidatuppsats. Vi har även garanterat intervjupersonerna största möjliga konfidentialitet, genom att vi inte skriver ut personuppgifter eller namn på HVB-hem. I telefonkontakt har ett samtycke givits men inför varje intervjutillfälle har vi erbjudit intervjupersonen muntlig information samt ett informationsbrev med relevant information angående studiens syfte och upplägg. Därefter har ett skriftligt samtyckesformulär upprättats.

Vid samtliga intervjutillfällen har vi, trots information given i första telefonkontakt, upprepat förutsättningarna för studien samt intervjun. Intervjupersonerna informerades om att samtycket

inte är juridiskt bindande utan att de när som helst under intervjun kan välja att inte svara på frågor eller avbryta sin medverkan. Intervjupersonerna blev också tillfrågade angående användningen av diktafon.

Efter avslutad intervju har vi informerat samtliga intervjupersoner om när och hur de har möjlighet att läsa vår studie. Vid frågor eller funderingar uppmanades de slutligen att kontakta oss eller vår handledare.

5.8 Arbetsfördelning

Vi närvarade båda två vid alla intervjuer och vi valde att dela upp rollerna i intervjugenomförandet; intervjuledare och bisittare. Vid de första tre intervjuerna var Elmedina intervjuledare och Hannah bisittare men i resterande fyra intervjuer antog Hannah rollen som intervjuledare och Elmedina som bisittare. Genom att dela upp intervjugenomförandet kunde vi båda inta rollen som intervjuledare och föra samtal som resulterade i individuella men givande empiri.

På grund av tidspress delades transkriberingen av empirin upp och detsamma gäller sökning samt läsning av litteratur. Vi delade däremot alltid med oss av relevant litteratur och båda parter var vid alla tillfällen insatta i varandras arbete. Studiens analys delades däremot inte upp utan den är genomförd tillsammans.

6. Resultat

Vi har samtalat med sju tidigare ensamkommande flyktingbarn från två olika kommuner som i sina nuvarande situationer beviljats permanent uppehållstillstånd och lever sina liv i Sverige. Intervjupersonerna har alla erfarenheter av att leva inom institutionella miljöer i form av HVB-hem och samtliga är män.

6.1 Beskrivning av intervjupersonerna

Intervjupersonernas bakgrund har betydelse för studiens resultat och därför ger vi en kort beskrivning av samtliga intervjupersoner. En presentation underlättar också för läsaren att få en mer fyllig bild av intervjupersonerna. För att upprätthålla intervjupersonernas anonymitet har vi med så få personuppgifter som möjligt i den inledande presentationen såsom namn, ålder, namn på HVB-hem och ort. Namnen har fingerats.

Johan lämnade sitt hemland i mellanöstern och anlände till Sverige år 2010 och han är idag i 20-årsåldern. Han tog sig, till fots, med hjälp av smugglare till Turkiet och använde sig därefter av båtar för att ta sig vidare genom Europa. Han beskriver resan som ”livsfarlig” eftersom han inte hade tillgång till mat eller vatten och vid några tillfällen, vid något tillfälle var han nära på att dö. Han har ingen familj/släkt i Sverige och han placerades i ett HVB-hem där han levde i drygt ett halvår. När han fick permanent uppehållstillstånd flyttade han till en egen lägenhet och för tillfället arbetar och studerar han.

Olle är idag i 20-årsåldern och tillhör en utsatt folkgrupp i sitt hemland i mellanöstern. Upp till 13-årsåldern beskriver han sin levnadsituation som väldigt dålig. Han bestämde sig för att fly på mindre än en halvtimme och målet var till en början grannlandet men med hjälp av familjens uppmuntran bestämde han sig för att fortsätta sin resa mot Europa och han anlände till Sverige i slutet på 2011. Han hade inga anhöriga i Sverige och levde i HVB-hem fram tills att han beviljades permanent uppehållstillstånd. Nu arbetar han som entreprenör och äger flera företag och engagerar sig för utsatta grupper i samhället.

David befinner sig i Europa sedan 2008 och anlände till Sverige i början på 2011 och är idag i 20-årsåldern. Han valde att fly sitt land i mellanöstern med målet att rädda sig själv och sin familj, men han blev gripen i ett europeiskt land och tvingades därefter söka asyl. Boendet som han blev placerad på var låst och på grund av hemska förhållanden valde han att gå vidare mot Sverige. När han anlände till Sverige blev han hämtad vid en busshållplats av boendepersonal och blev därefter placerad på HVB-hem. Efter någon månad fick han dock meddelande om att myndigheterna funnit fingeravtryck i ett annat land och att han skulle utvisas. Beskedet påverkade honom negativt och han var inte delaktig i boendets vardag; var inte med på aktiviteter och gick sällan till skolan. Efter några månader lämnade han boendet och med hjälp av boendepersonal introducerades han till en ideell förening som hjälper ensamkommande flyktingbarn. David klassades därefter som papperslös och det dröjde arton månader innan han återigen ansökte om asyl och fick uppehållstillstånd.

Samuel flydde sitt land i mellanöstern och anlände till Sverige 2012, i 15-årsåldern och han är idag i 20-årsåldern. Han har ingen familj/släkt i Sverige och han levde på HVB-hem i ett år och år 2013 fick han permanent uppehållstillstånd. Han beskriver sin tid på HVB-hemmet som

positiv, han hade en god relation med enstaka personal och träning samt skola var positiva faktorer. Nu lever han i egen lägenhet och spenderar sin tid på träning, skola och arbete.

Zakaria är i 20-årsåldern och han flydde sitt hemland i mellanöstern tillsammans med sin familj men behövde lämna dem i grannlandet eftersom de inte hade tillräckligt med pengar att gemensamt ta sig vidare till Europa. Det var när han befann sig i Grekland som han bestämde sig för att vandra vidare mot Sverige och 2010 kom han hit. När han anlände till Sverige var han i 15-årsåldern och levde i HVB-hem i två år. Därefter blev han placerad i familjehem och när han blev beviljad permanent uppehållstillstånd ansökte han om anhöriginvandring. Efter sammanlagt tre år i Sverige anlände familjen och de återförenades.

Magnus är i 20-årsåldern och hans föräldrar dog när han var liten. Han växte upp med en släktings familj och det var släktingen som bestämde allting i familjen. Magnus beskriver livet som tufft, med en sträng uppfostran och förföljelse av hans folkgrupp. När han påbörjade resan från sitt hemland i mellanöstern ut i Europa fängslades han i några veckor och tvingades agera tolk för resterande fångar. Därefter kunde han fortsätta sin resa mot Sverige och året därpå, 2011, kom han fram till Sverige. Han hade ingen familj/släkt i Sverige och placerades i HVB-hem. Under tiden som han levde i HVB-hemmet hade han dock en stödfamilj som än idag är viktiga för honom. När han efter ett och ett halvt år i HVB-hem beviljades permanent uppehållstillstånd flyttade han till en egen lägenhet och har än idag regelbunden kontakt med sin stödfamilj.

Anton invandrade till Sverige år 2011 och är nu i 20-årsåldern. Han beskriver sitt hemland i mellanöstern som mycket religiöst och att han inte hade möjlighet att gå i skolan förrän han anlände till Sverige. Han har ingen släkt/familj här och fram till han blev beviljad permanent uppehållstillstånd levde han på HVB-hem. Nu lever han i egen lägenhet och arbetar inom sjukvården.

6.2 Känslan av delaktighet, inflytande och sammanhang

Delaktighet och medinflytande är dominerade områden i intervjupersonernas utsagor och nästintill alla intervjupersoner svarade att de inte hade något eller lite inflytande när de bodde på HVB-hem. Johan säger ”Nej, vi kunde inte bestämma någonting. De som bestämde hela tiden” medan Anton säger ”Nej, aldrig. De som bestämde”. Magnus har en liknande åsikt och säger ”Nej, nej. Det var inte någonting som vi fick göra” och skrattar nervöst. När vi frågade hur det påverkade honom berättar Magnus att det inte påverkade honom och hänvisar till sin bakgrund i

hemlandet där en av hans släktingar bestämde allting. Zakaria går så långt och jämför möjligheterna till delaktighet och inflytande med orden fängelse och diktatur ”De har bestämt mycket över oss. Man känner att det är som ett fängelse. Känslan av att det inte var demokrati. Det var diktatur”.

Positiva erfarenheter gällande delaktighet och inflytande framkommer också, dock i ett fåtal av ungdomarnas utsagor, bl.a. säger Olle ”Vi kunde ge förslag själva. Vi kunde laga mat där. Vi kunde beställa mat. Vi hade jättestort inflytande”, något som påverkade honom positivt och resulterade i en god relation till personalen.

Majoriteten av intervjupersonerna svarade vid frågan om möjlighet till påverkan att de hade husmöte en gång i veckan där de fick möjligheten att uttrycka åsikter, tankar och idéer kring boendet; det var deras plattform till påverkan. Dock uttryckte samtliga intervjupersoner att husmötet inte resulterade i konkreta ändringar. Zakaria säger bl.a. ”Vi brukade prata men det var ingen som lyssnade” och Anton berättar ”Vi hade husmöte, men jag tyckte det var skit. Personalen snackade om samma sak hela tiden men det hände ingenting” var några uttryck angående husmötets funktion.

Majoriteten av intervjupersonerna uttryckte de att det fanns en delaktighet och en känsla av sammanhang ungdomarna sinsemellan. Daniel säger ”Det var till jättestor hjälp för mig att man sitter i samma båt, att man har samma mål”. Johan förklarar att aktiviteterna på boendet stärkte deras delaktighet sinsemellan, ”Vi kunde gå på samma aktivitet, alla. Vi fick lära känna varandra, skoja med varandra”. Majoriteten av intervjupersonerna ansåg att de inte kom ihåg hur de fick hjälp av personalen i stressfyllda eller ledsamma situationer, men att de kommer ihåg att de umgicks sinsemellan och hade roligt, bl.a. säger Zakaria ”Vi hade roligt när vi spelade fotboll, när vi prata, när vi snackade om Sverige. Jag var bara med kompisar från boendet. Det var bäst.”. Majoriteten av intervjupersonerna förklarar att de inte umgicks med andra människor utanför boendet. Johan berättar följande: ”Vi var bara mest där på boendet med de killarna som bodde där. Vi fick gå till skolan tillsammans, vi kom tillbaka till boendet. Det var faktiskt svårt att få kontakt med nya människor. Hitta andra kompisar som kan typ, ett annat språk”.

Ett fåtal av intervjupersonerna beskriver att de medvetet gjorde valet att inte vara en del av gruppen på andra boendet. Anledningar till att de distanserade sig från resterande grupp kunde vara att de inte mätte bra eller ville fokusera på sig själva trots förfrågan av ungdomar på

boendet och personal. Daniel säger ”Jo, jag fick frågan, jag fick erbjudanden, de frågade mig hela tiden. Det var jag som inte ville”.

6.3 Stöd och hjälp

Läxor, språket, aktiviteter, kunskap om samhället, möjlighet att knyta nya kontakter samt möjlighet till utveckling är dominerande områden som benämns i ungdomarnas erfarenheter som tidigare ensamkommande flyktingbarn. Resultatet visar att nästintill samtliga ungdomar uttryckte goda erfarenheter av stöd och hjälp när de levde på HVB hem, med några avvikande områden. Gemensamt för alla intervjupersoner är att personalen hjälpte ungdomarna med läxor, språket samt aktiviteter, bl.a. säger Samuel ”Personal hjälpte mig att börja med teater och efter det kände jag mig mer välkommen”, medan Anton säger ”Vissa lärde mig språket och vissa lärde mig ord. De berättade också historia och sagor”. En annan ungdom, Magnus, berättar följande ”Min kontaktperson hjälpte mig hitta idrotten som jag älskar och spelar. Det var cricket”. Trots att ungdomarna upplever goda erfarenheter av stöd i områden som läxor, språket och aktiviteter uttryckte de däremot att möjligheterna att knyta nya kontakter var obefintliga. Vid frågan ”Gällande knyta nya kontakter med människor, vilka möjligheter anser du att det fanns på boendet att kunna göra det? svarar Anton ”Det är lite dåligt med det. Första året kunde jag inte ens centralstationen, endast vägen till skolan och tillbaka. Jag fick ingen kontakt med någon svensk”. En annan ungdom beskriver att möjligheterna att lära känna ungdomarna på HVB-hemmet var stora men utveckling av nya kontakter utanför sin institutionella miljö beskrivs som icke existerande. ”Nej faktiskt. De har inte hjälpt oss att lära känna någon” berättar Zakaria.

Det sociala nätverket uppmärksammas återigen som ett viktigt verktyg för majoriteten av ungdomarna i deras vardag. Gällande utveckling och kunskap om samhället berättar Magnus att stödfamiljen och omgivningen i sin förening var viktiga källor och säger: ”När jag gick ut och hittade vänner och gick med i ungdomsförbundet, vi hade allt. Jag lärde mig mycket där och lärde mig hur samhället fungerar och det var bra. Inte där på boendet”. Zakaria beskriver sina vänner som nyckeln till kunskap om vardagliga ärenden och säger följande ”Jag har lärt mig mest av dem. Jag brukade kolla vad de gör och sedan gjorde jag samma sak som de”. Vi ställde frågan ”Visade personalen dig exempelvis hur man betalar räkningar?” och Anton svarade ”Nej, de gjorde inte det. Det har jag lärt mig från min kompis. Personalen hjälpte inte”.

Det sociala nätverket hjälpte inte endast i frågor gällande utveckling och anpassning utan ungdomarna berättar att det sociala nätverket bidrog med allmänt stöd i vardagen. Olle refererar

till boendepersonalen och säger: "En anledning till att jag har lyckats så bra är personalen. De har hjälpt mig mycket. Vi hade personal som kunde berätta och inspirera oss. Jag hade fullt förtroende för personalen och vissa hjälpte mig komma in i samhället". Olle berättar vidare om nätverkets betydelse och säger: "Nätverket gav mig först och främst en inspiration, att jag själv måste göra någonting". Magnus hänvisar dock till sin stödfamilj och säger "Jag brukade gå och prata med mamma och mamma brukade lyssna. Det var inte alla som lyssnade och jag brukade prata med mamma. Jag pratar fortfarande med mamma. När man pratar och pratar, då händer det någonting. Mamma har gett mig ganska mycket, med körkort och allting. Hon ser ingen skillnad mellan mig och mina andra syskon så vi är en stark familj".

Fastän majoriteten av ungdomarna beskriver goda erfarenheter av stöd och hjälp i vardagen uttrycker hälften av intervjupersonerna en oförmåga till utveckling. Möjligheterna till utveckling grundades i stället efter deras vistelse i HVB-hem. Magnus säger "Jag utvecklades inte så mycket där. När jag kom ut, då hade jag någonting att kämpa för. Det var för att kunna bli en del av samhället" och menar med utveckling möjlighet att skapa vänner, bli en del av ungdomsförbund och möjlighet att tala om politik, något som han inte kunde genomföra med socialtjänstens hjälp. Zakaria beskriver möjligheterna till utveckling på liknande sätt "Jag utvecklades inte på boendet. Jag utvecklades när jag flyttade till min familj. Inte på boendet". Daniel säger "Kunde inte utveckla mig i integrationen och hitta nya vänner" och beskriver sitt dåliga mående som orsak.

6.4 Språkets betydelse

Betydelsen av språk är ett dominerande område som samtliga intervjupersoner anser är viktigt för sin utveckling i samhället. Magnus berättar här att "Jag var ganska aktiv. Jag brukade spela badminton och försöka hålla mig ute för att lära mig det svenska språket och brukade gå ut och träffa folk, prata med dem". Anton säger: "Jag kunde inte språket. Ibland behandlade de oss ... Vi kunde inte förstå språket men vi kunde förstå kroppsspråket när det skulle säga någonting, kunde vi läsa från deras ögon och ansikte. Ibland märkte vi att de misstänkte oss för någonting och vi kunde inte be dem förklara. Jag var bara tyst och kunde inte säga någonting. Det var väldigt jobbigt" och beskriver konsekvensen av att inte kunna språket. Zakaria uttrycker sig på liknande vis och säger: "Det blir skitjobbigt. Man kan inte språket, tre, fyra personal och man kan inte prata. Det blir jobbigt".

Trots begränsningarna beskriver Anton vikten av språket och säger vidare: "Jag visste att det viktigaste är att man lär sig språket. Om man kan språket kan man ta sig till arbetsförmedlingen

eller banken själv och de hjälper dig. Det viktigaste är att du kan säga vad du vill ha, vad du behöver”. Språkets betydelse uppmärksammas regelbundet i Antons utsagor, bl.a. säger han vidare: ”Jag var intresserad av språk. Jag har inte gått i skolan förut. Jag hade ingen bakgrund i skolan så jag gillade skolan väldigt mycket. I skolan var det mest att jag ville lära mig språket, så jag pratade med lärarna och frågade vad jag skulle göra. De svarade att jag skulle ta det lugnt, men det ville jag inte utan jag ville ha hjälp direkt och läraren brukade skriva meningar och grammatik till mig”.

Daniel uttrycker sig på följande sätt om betydelsen av språket i relation till utveckling:

”Språket är en nyckel till andra dörrar. Man lär sig andra saker om samhället, om kulturer. Man kommer in i systemet. Man kan börja tänka på vad man ska utbilda sig till. Vilka möjligheter det finns till etablering i samhället och finna arbete och gå vidare”.

6.5 Bemötande

Bemötande och synen på personal är något som uppmärksammades i samtal med ungdomarna. Majoriteten beskrev personalens bemötande som strängt och bestämt, bl.a. säger Johan ”De var lite hård bestämda, att vi ska äta exakt på den tiden” och liknande svar återgavs flertaget gånger; Zakaria säger: ”Det var hårda rutiner. Vi skulle sova kl. 10, äta kl. 7 och vakna kl. 8. Om vi missar, vi missar” Svårigheter gällande rutinerna beskriver även Anton med meningen ”Det var lite svårt med reglerna. Vi kunde inte anpassa oss så väl”. Konsekvensen av att ständigt följa rutinerna uppmärksammas när Anton säger följande ”Jag mådde dåligt och stannade i mitt rum i en vecka utan att koka någonting, bara vatten. Personalen kom dit, knackade på dörren vid lunch och kvällsmat och när jag inte svarade gick de tillbaka. Det är regel att man måste komma ner och äta mat”. Han upplevde därefter att personalen brydde sig mer om sina arbetsregler i stället för ett människoliv.

Gemensamt för nästintill samtliga ungdomar är att information om kultur och tradition är underlättande faktorer för att utveckla en god relation och därmed också ett gott bemötande. ”Jag tror personalen behöver ha mycket information om killarnas bakgrund, hur de lever där. Det är viktigt för att veta hur man ska bete sig mot killarna” säger Johan. Olle uttrycker sig på följande sätt ”Tradition hjälper till att öka förståelsen mellan varandra. Om man kan någons bakgrund är det lättare att bygga en relation”. Tradition och kultur är inte de enda faktorerna ungdomarna ansåg vara viktiga i bemötandet, några ungdomar använde ord som *människokänsla* och *utbildning* som viktiga faktorer i arbete med ensamkommande flyktingbarn. Magnus säger bland

annat ”Jag önskar att personalen var vänlig, inte snäll men som en människa”. Anton uttrycker följande: ”Utbildning är viktigt, men inte bara utbildning, människokänsla. Man måste kunna vara snabb och kunna läsa av situationer för att kunna lösa de”.

Några av ungdomarna ansåg att bemötandet från personalen var väldigt bra. Olle säger bl.a. ”De var jättesnälla, de bemötte mig som en människa” medan Daniel säger ”När personalen kom och hämtade mig första dagen blev jag förvånad, de bemötte mig jättefint”.

Betydelsen av att lyssna dyker upp i samtliga utsagor och ansågs vara en viktig faktor i bemötandet. Ungdomarna använde sig av ordet lyssna i både negativa och positiva bemärkelser. En del av intervjupersonerna ansåg att personalen bemötte dem på ett bra sätt genom att lyssna. Olle uttrycker sig på följande sätt ”En bra lyssnare är väldigt fint, det hjälpte mig att få ut min smärta. Genom att personalen lyssnade på mig på ett bra sätt hjälpte de mig med min hälsa”. Andra intervjupersoner, bl.a. Magnus, ansåg att yttre faktorer i form av det sociala nätverket hjälpte de genom att lyssna och säger ”Jag brukade prata med mamma, och mamma brukade lyssna. Det är inte alla som lyssnar”.

6.6 Vardagliga strategier

Majoriteten av ungdomarna berättar i sina utsagor individuella strategier i hur de hanterar sin vardag. Anton hänvisar till sin omgivning och berättar följande: ”Jag hittade samma personer som jag litade mycket mer kanske och sen vi kanske gå ut och hittar lösningar själv också. Ändå han kan inte hjälpa mig hitta lösningen men när vi pratar högt sen det kommer. Man hjälper sig själv”. Magnus beskriver däremot en strategi som inte omfattar omgivningen och säger: ”Jag försökte undvika att vara med de andra. Jag brukade läsa böcker och skriva för att lära mig språket i mitt rum. Jag tycker om att rita så jag var där i mitt rum. Det gjorde att jag lärde mig svenska snabbt och jag försökte även slappna av från skolan, ensamhet och allt det. Det var min grej, att göra mig fri från allt. Tänk inte på någonting, bara ditt”. Han förklarar vidare och säger ”Jag höll mig tyst och sa ingenting, för det är ingenting som funkar”. Samuel uttrycker också en individuell strategi och säger: ”Ibland jag tänkte det är dåligt, men sen sa jag till mig själv ”glöm det”, allt är positivt. För jag har haft det svårt där jag bodde innan”. Daniel säger däremot följande: ”I skolan, det svenska språket och den optimismen eller att tänka positivt och gå framåt. Att man hört mycket man är stark till exempel. Att man inte är ensam och personal eller de andra ungdomarna som är där ... alla är tillsammans”.

7. Analys

Enligt Antonovsky (2005:16) finns det möjligheter att betrakta sin vardag eller sitt välmående utifrån ett salutonegetiskt perspektiv; man väljer att fokusera på faktorer som är hälsofrämjande, eller som författaren benämner det ”faktorer som främjar en rörelse mot den friska polen på kontinuitet”. Det innebär med andra ord faktorer som individer uppfattar vara viktiga för hanterandet av en stressfylld situation eller vardag. Faktorerna benämns av författaren som generella motståndsresurser och kan bestå av socialt stöd eller kulturell stabilitet; faktorer som ger kraft till att bekämpa stressfyllda situationer (Antonovsky 2005: 16-17).

7.1 Det sociala nätverket

Samtliga av våra intervjupersoner uttrycker att det sociala nätverket är en viktig faktor under deras tid som ensamkommande flyktingbarn; vänner, personal, handledare, god man och stödfamilj och kan betraktas som en generell motståndskraft. Olle beskriver boendepersonal som en viktig faktor i vardagen, då de lyssnade på honom och hjälpte honom att komma in i samhället, en faktor som däremot Magnus inte upplever var lika betydelsefull. För honom var det stödfamiljen, eller “mamma” som han benämner det, kärnan i vardagen som hjälpte honom på alla sätt, främst genom att lyssna. För Zakaria är det däremot vänner som beskrivs vara en viktig faktor i vardagen och han säger följande: ”Jag var mest med vänner. De hjälpte mig på alla sätt. Vi hade roligt när vi spelade fotboll, när vi pratade, när vi snackade om Sverige. Jag var bara med kompisar. Bäst alltså, umgås”.

Ungdomarnas berättelser beskriver det sociala nätverket som en hälsofrämjande faktor under deras tid som ensamkommande flyktingbarn. Sociala relationer med personal eller andra flyktingbarn betraktas som hälsofrämjande faktorer, oavsett om relationerna är temporära (Malmsten 2014:14; Hesse 2009:169). Även sociala relationer med vänner som har samma etniska bakgrund betraktas vara en viktig faktor i bevarandet av identitet (Wallin och Ahlström 2005:139)

7.2 Coping

Antonovsky (2005:31) benämner att det oftast är mer än en faktor som främjar rörelsen mot den friska polen, något som också uppvisas i vår empiri. Förutom det sociala stödet antyder ungdomarnas utsagor på flera motståndsresurser, eller som författaren Andersson (2009:125)

benämner det, coping strategier. Andersson (2009:125) förklarar att det finns tre olika typer av coping; problemfokuseringar, emotionsfokuserad samt undvikandeorienterad coping.

Problemfokuserad coping, där människor påverkar stress genom att söka stöd hos omgivningen (Andersson 2009:125) uttrycker sig då Anton berättar att han med hjälp av sina vänner utvecklar "lösningar" för att hantera sina problem.

Emotionsfokuserad coping innebär att man använder sig av distansering för att arbeta igenom sina känslor (Andersson 2009: 125) och gör sig tydlig när Magnus berättar att han håller sig avskild från resterande ungdomar, läser och skriver svenska för att lära sig språket. Det är ett sätt att slappna av från ensamheten och "göra sig fri från allt", som han benämner det.

Samuel beskriver sin svåra bakgrund som copingstrategi då han trots sitt missnöje över boendet övertygar sig själv om att det inte är allvarligt. Meningen tyder på att han minimerar sina känslor, även klassat som emotionsfokuserad coping (Andersson 2009:125).

Skolan, träning och optimismen beskrivs av majoriteten av ungdomarna som viktiga faktorer i hanterandet av vardagen och exemplifieras under kategorin "vardagliga strategier". Utsagorna visar hur ungdomarna söker socialt stöd för att undvika stressande situationer, något författaren Andersson (2009:125) benämner som undvikandeorienterad coping. Samtliga ungdomars utsagor indikerar på coping strategier, eller motståndsresurser som individerna använder för att hantera sin vardag, vilket enligt det salutogeniska perspektivet innebär faktorer som befrämjar riktningen mot den friska polen; strategierna ungdomarna har utvecklat fungerar som hälsofrämjande faktorer (Antonovsky 2005:39).

De generella motståndsresurserna eller coping strategierna som ungdomarna beskriver var viktiga för dem kan enligt Antonovsky (2005:43) resultera i en känsla av sammanhang. Magnus beskriver sin syn på framtiden i god bemärkelse och vid frågan "Du har många fler mål framför dig?" svarar ungdomen "Ja, absolut. Varför inte? Man har mål tills man lever. Man vill göra saker, uppleva saker". En annan ungdom, Olle, säger "Det sociala nätverket gav mig först och främst inspiration, att jag själv måste göra någonting".

Utsagorna antyder att ungdomarna har en positiv förmåga att betrakta sin framtid och dess möjligheter, vilket i sin tur antyder på att ungdomarna besitter en hög känsla av begriplighet, en

av tre komponenter som utgör känslan av sammanhang (Antonovsky 2005:43; Andersson 2009:72).

En hög hanterbarhet gör sig tydligt i majoriteten av intervjuerna och det sociala nätverket bär här en stor tyngd; god man, skola, handledare och stödfamilj. Ungdomarna har här använt både inre och yttre faktorer till sitt förfogande som har haft betydelse för att motverka känslan av offerskap (Antonovsky 2005:45). Anton säger ”Han är allt för mig, min handledare och jag har lärt mig jätte mycket” och Magnus berättar ”Jag ville själv och jag pratade ganska mycket med mamma, med pappa, med familjen och med syskonen och ibland pratade jag politik med dem för att jag ville lära mig”.

Utsagorna antyder på hög hanterbarhet eftersom intervjupersonerna benämner stora möjligheter till resurser i form av handledare, personal och stödfamilj. Intervjupersonerna har dessutom använt sina sociala resurser för att utvecklas i positiv riktning (Antonovsky 2005:45)

Ungdomarnas uttrycker att skolan, språket, sociala relationer och ungdomsförbund som områden dem finner vara av betydelse. Områdena är motivationskomponenter för ungdomarna och hjälper dem att lära sig språket, lära känna nya människor eller att själv utveckla och skapa något. De uttrycker en stark känsla av motivation, både gällande skola, språket och föreningsliv, något som benämns vara den viktigaste faktorn för att möjliggöra en hög känsla av sammanhang. Människor som är engagerade och bryr sig om viktiga områden i livet har möjlighet att utveckla förståelse och finns resurser som hjälper dem i utvecklandet (Antonovsky 2005:50), något som tydligt utmärker sig i ungdomarnas utsagor.

7.3 Stressorer

I det salutogena perspektivet benämns också stressorer, alltså händelser som har en negativ påverkan på individen i form av välmående; sjukdom, död eller händelser individer själva uppfattar vara negativa, t.ex. skilsmässa eller uppsägning (Antonovsky 2005:59). I ungdomarnas berättelser benämns negativt bemötande, bristen på delaktighet och medinflytande och svårigheter gällande språk som vardagliga stressorer, bl.a. visar det sig när Anton beskriver missförstånd och misstänksamhet gentemot varandra som konsekvenser av att inte ha möjlighet att tala språket.

Trots att intervjupersonerna beskriver språket som en begränsande faktor i vardagen uttrycker ungdomarna att språket är en faktor värd att engagera sig i. Språkets beskrivs vara en "nyckel" till samhället, kulturer, utbildning, arbete och till framtiden. Utsagorna uppvisar en hög meningsfullhet; att man trots begränsningar, stressorer, anser det vara värt att engagera sig i faktorer eller situationer man anser är problematiska (Antonovsky (2005:59).

Fastän intervjupersonerna ger uttryck för ett negativt bemötande som en stressor uttrycker de också "lösningar" för hur relationen och i sin tur också bemötandet mellan personal och ungdom skulle kunna förbättras; vilka faktorer de anser är viktiga. Information om kultur och tradition beskriver nästintill alla ungdomar vara en nyckel för att utveckla goda relationer och ett gott bemötande gentemot varandra. Bemötande upplevs av ungdomarna vara en negativ stressor och lösningen, enligt ungdomarna själva, för att uppnå en god relation och ett bra bemötande som resulterar i ett bättre välmående, är en ökad kunskap om deras bakgrund; kultur och tradition. Det skulle enligt Antonovsky (2005:43) resultera i en högre känsla av sammanhang. Om personalen besitter mer information om ungdomarnas bakgrund i form av kultur och tradition ökar möjligheterna till förståelse gentemot varandra och då blir förutsättningarna för att utveckla goda relationer till varandra bättre. En högre känsla av hanterbarhet hade också utvecklats; möjligheterna till att ungdomarna kan använda sig av personalen som resurser hade ökat (Antonovsky 2005:45). Personalens förutsättningar att motivera ungdomarna att engagera sig i områden som aktiviteter, skola, språket; områden de finner är viktiga, eller i att utveckla framtidsmål hade också blivit bättre och resulterat i en högre känsla av meningsfullhet. Synen på hur man hanterar situationer, negativa som positiva hade säkerligen också förbättrats, med hjälp av personalens engagemang och stöd; känslan av begriplighet blir därmed starkare (Antonovsky 2005:44). Här är det också viktigt att belysa ungdomarnas förmåga att trots svårigheter, själva utveckla alternativa lösningar; man ska här inte anta att de behöver stöd och hjälp eftersom de själva uppvisar förmåga att utveckla lösningar. Risken med att anta att de behöver stöd och hjälp kan resultera i konsekvenser för hur ensamkommande flyktingbarn förstås och konstrueras som en grupp (Wernesjö 2012:501).

7.4 Delaktighet och medinflytande

Bristen på delaktighet och medinflytande beskriver ungdomarna som ytterligare en stressor i vardagen. Nästintill alla ungdomar beskriver möjligheterna till delaktighet och medinflytande gällande bl.a. mat, läggtider eller aktiviteter som obefintliga, vilket påverkade många ungdomar negativt i form av konflikter och dåligt mående. Delaktighet och medinflytande är grundläggande

rättigheter för alla barn i världen, även ensamkommande flyktingbarn; ”Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad” (Barnkonventionen, artikel 12) framhäver betydelsen av delaktighet och inflytande. Stretmo (2014:34) lyfter i sin studie upp betydelsen av att ensamkommande flyktingbarn har möjlighet att höja sin röst i frågor gällande delaktighet, barnets perspektiv och barnets möjligheter till inflytande i vardagen. Graden av barnens delaktighet och medinflytande gällande bl.a. rutiner bestämmer dock enskilda boenden individuellt, vilket också ökar boendepersonalens ansvar gällande ungdomarnas möjligheter att vara delaktiga, något som Wallin och Ahlström (2005:142) påpekar i sin studie.

Möjligheterna till inflytande gällande boendesituationen i form av mat och läggtider kan med hjälp av våra intervjupersoners utsagor definieras som obefintliga. Förutom svensk lag och Barnkonventionen berörs vikten av delaktighet också av Malmsten (2012:67-68, 104) där hon belyser vikten av ungdomarnas delaktighet i vardagslivet, t.ex. gällande läggtider eller val av mat. Hon skriver också att graden av delaktighet resulterar i att barnets känsla av sammanhang ökar, något som Stretmo (2014:35) också belyser. Wallin och Ahlström (2005:142) lyfter också vikten upp av delaktighet i sin studie och skriver att välmående och känslan av delaktighet är direkt kopplade med varandra; en ökad känsla av delaktighet motverkar en försämring av välmående. Författaren benämner däremot socialtjänsten som en viktig faktor i arbetet med delaktighet, något som utifrån ungdomarnas utsagor visar sig vara av minimal art.

Trots att intervjupersonerna kände en brist på delaktighet och inflytande på boendet uttryckte de att chansen till delaktighet och medinflytande fanns på andra ställen som exempelvis ungdomsförbund, politiska förbund och olika sportföreningar. Vidare förklarar samtliga intervjupersoner att de fann delaktighet ungdomarna emellan. Detta visar på en god hanterbarhet mellan ungdomarna, då de själva skapade delaktighet. Med andra ord så använde de sig av resurserna som fanns till deras förfogande Antonovsky (2005:45).

Hälsofrämjande faktorer är av stor betydelse i hanterandet av stressorer som här består av svårigheter gällande språk samt negativt bemötande. Stressorer påverkar alla individer negativt men konsekvenserna för hälsan skiljer sig beroende på hur stark känsla av sammanhang man besitter (Antonovsky 2005:59). Trots ungdomarnas svårigheter har de med hjälp av det sociala stödet, föreningsliv, god man, stödfamilj, vänner, och individuella strategier som att måla, rita och läsa, utveckla en behärskande vardag; med andra ord, en stark känsla av sammanhang.

7.5 Stöd och hjälp

Möjligheterna till stöd och hjälp gällande läxor, språket och aktiviteter visar sig utifrån ungdomarnas utsagor vara en god erfarenhet. Ungdomarna använder sig av boendepersonal men också det sociala nätverket när de behöver hjälp i vardagen och det boendepersonalens betydelse gällande aktiviteter visar sig när Samuel säger följande: "Personal hjälpte mig att börja med teater och efter det kände jag mig mer välkommen" och när Magnus säger "Min kontaktperson hjälpte mig att hitta idrotten som jag älskar och spelar. Det var cricket".

Personalens agerande resulterar i att ungdomarnas möjligheter till delaktighet i bl.a. aktiviteter som teater och cricket, ökar och Malmsten (2014:14) förklarar att när möjligheten till delaktighet ökar, oavsett om det handlar om boendesituationen eller utanför boendet, ökar även känslan av sammanhang, något som Antonovsky (2005:45) också bekräftar.

Trots att ungdomarna upplever goda erfarenheter av stöd och hjälp inom områden som omfattar skolan, språket och aktiviteter uttryckte dock nästintill alla intervjupersoner att möjligheterna till att knyta nya kontakter var obefintliga. Det erbjöds inte heller stöd och hjälp gällande samhället och dess funktion. Det sociala nätverket uppfyller här en viktig funktion; ett viktigt verktyg för majoriteten av ungdomarnas utveckling gällande bl.a. kunskap om samhället. Stödfamilj, omgivningen, föreningar och vänner beskrivs vara viktiga faktorer för att utveckla ny kunskap om samhället. Trots att ungdomarna beskriver en brist på hjälp och stöd inom vissa områden på boendet lyckas de ändå uppfylla behovet av delaktighet och inflytande genom att använda sig av sitt sociala nätverk, vilket tyder på en hög grad av hanterbarhet; ungdomarna utnyttjar de resurser som finns till deras förfogande (Antonovsky 2005:45).

Fastän majoriteten av ungdomarna beskriver goda möjligheter till stöd och hjälp i sin vardag, oberoende om det erbjöds av personal eller andra individer i det sociala nätverket, ger ungefär hälften av ungdomarna uttryck för en oförmåga till utveckling. Möjligheterna till utveckling grundades i stället efter deras vistelse i HVB-hem; ungdomsförbund och familjehem beskrivs här vara viktiga faktorer för en känsla av utveckling.

"Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling" (Barnkonventionen, artikel 3) och det är huvudsakligen föräldrarna som bär ansvaret, men i situationer gällande ensamkommande flyktingbarn som saknar vårdnadshavare är det statens ansvar att säkra barnets rätt till utveckling

(SOU 1994:116). Genom att säkra barnets rätt till utveckling möjliggör man för barnet att förbereda sig inför ett självständigt liv i ett fritt samhälle; fysisk, psykisk, andlig, moralisk och social utveckling (SOU 1194:116). I samtliga fall gällande våra intervjupersoner var det staten som bar det huvudsakliga ansvaret att säkra deras rättigheter, närmare bestämt socialsekreterare och boendepersonal, men har de uppfyllt sina åtaganden? Social utveckling faller inom ramen för ”rätt till liv och utveckling” men ungdomarnas beskrivning av obefintliga möjligheter till skapandet av nya kontakter samt kunskap om samhället indikerar i stället på att den sociala utvecklingen inte säkrades. Det var i stället det sociala nätverket i form av stödfamilj och vänner som fyllde funktionen, något som uppmärksammas vara en betydelsefull faktor i ensamkommande flyktingbarns vardag (Malmsten 2014:14; Hessle 2009:169; Wallin och Ahlström 2015:136–137).

8. Sammanfattande diskussion

Syftet med vår studie var att undersöka tidigare ensamkommande flyktingbarns retrospektiva erfarenheter av sin tid inom institutionella miljöer i form av HVB-hem. Fokus ligger på ungdomarnas egna perspektiv kring sina vardagliga upplevelser. Hur de beskriver sin vardag, vilka faktorer de anser är av betydelse i det vardagliga livet samt hur delaktighet och omgivning påverkar vardagen. Vi genomförde studien med hjälp av kvalitativa intervjuer av semistrukturerad art, då syftet var att lyfta ungdomarnas individuella perspektiv i form av erfarenheter, åsikter, tankar och känslor. Vi anser att det ur resultatet framkommer vilka faktorer som varit av betydelse, bl.a. det sociala nätverket i form av föreningsliv, skola, stödfamilj, vänner, god man, handledare och i viss mån boendepersonal, samt individuella copingstrategier som varit av betydelse i hanterandet av det vardagliga livet. Det framkommer också en beskrivning av ungdomarnas vardag samt vilken betydelse delaktighet och omgivning har haft för målgruppen. Våra frågeställningar har således besvarats och syftet med uppsatsen är uppfyllt.

För att detaljerat beskriva studiens resultat kan vi fastställa att det råder stor brist i att göra ungdomarna delaktiga och ge dem inflytande under deras vistelse i HVB-hem, främst gällande boendesituationen i form av rutiner. Majoriteten av ungdomarna ansåg att de inte hade möjlighet att påverka eller uttrycka sina åsikter utan ungdomarna berättade i stället om en falsk känsla av påverkan och medinflytande i form av husmöten där de fick möjlighet att uttrycka sina känslor och åsikter kring förbättringsområden men utan att få gehör. Enstaka intervjupersoner uttryckte däremot positiva erfarenheter av delaktighet, inflytande och möjligheter att få sina åsikter hörda.

Trots bristen på delaktighet på boendet lyckades ungdomarna utveckla individuella relationer sinsemellan och därmed utvecklades en känsla av delaktighet och sammanhang ungdomarna emellan.

Resultatet visar också att nästintill samtliga ungdomar uttrycker goda erfarenheter av stöd och hjälp under sin tid som ensamkommande flyktingbarn, främst inom områden gällande skola, språket och föreningsliv. Personalen var enligt ungdomarnas utsagor hjälpsamma i frågor gällande föreningsliv. En viktig faktor i ungdomarnas vardag var språket och de hade olika strategier för att lära sig språket. Vissa lärde sig språket genom föreningsliv medan andra ungdomar erhöll individuella strategier i att lära sig ett antal ord varje dag, eller att låsa in sig i rummet och studera.

Resultatet uppvisar också vardagliga stressorer i form av negativt bemötande, brist på språkkunskaper och brist på delaktighet, bl.a. uttrycker ungdomarna boendepersonalens bemötande som strängt och bestämda. Det intressanta är att ungdomarna själva uttrycker "lösningar" för hur personalen ska förstå målgruppen bättre och som de förklarar det "veta hur man ska bete sig mot personen". Här uttrycker de att kultur och tradition om deras hemländer är viktig för att förstå dem bättre. Vi finner detta väldigt intressant och en lärdom som personal inom socialtjänsten bör erhålla, ungdomarna är trots allt brukarna. Det är däremot inte endast information om kultur och tradition som de anser leder till goda relationer och bra bemötande, utan ord som människokänsla och utbildning framkommer.

Den starkaste faktorn som uttrycker sig i vår studie är det sociala nätverkets betydelse i ungdomarnas vardagliga liv som exempelvis vänner, stödfamilj, god man, handledare och i viss mån boendepersonal. Det sociala nätverket har varit en del av ungdomarnas copingstrategier då de har vänt sig till sitt sociala nätverk i hanterandet av stressorer i vardagen. Resultatet överensstämmer med resterande forskning gällande ensamkommande flyktingbarn (Malmsten 2014:14; Stretmo 2014:34; Hessle 2009:117; Wallin & Ahlström 2015:139).

Teorierna om coping och känsla av sammanhang har varit ytterst användbara verktyg i analysen av resultatet. Verktygen har bidragit till en ökad förståelse av empirin och vi anser att vi med hjälp av vår metod, kvalitativa intervjuer av semistrukturerad art, har lyckats erhålla barnets perspektiv, eftersom de själva berättar sina berättelser från sin tid på HVB-hem. Med hjälp av våra verktyg kan man dra slutsatsen att trots vardagliga stressorer lyckades ungdomarna, med

hjälp av viktiga faktorer och individuella copingstrategier, under sin tid i HVB-hem utveckla en hög känsla av sammanhang.

Studien kan därmed bidra med ökad kunskap i den expanderande forskningen kring målgruppen, eftersom det idag råder brist på forskning gällande barnens egna upplevelser, främst gällande ungdomarnas vardagsliv (Stretmo 2014:32–33). Studien har också lett till ny kunskap om viktiga faktorer i ensamkommande barns liv enligt intervjupersonerna, som tidigare inte varit en del av forskningsvärlden; bl.a. språket. Förslag till vidare forskning bör fokusera mer på ensamkommande flyktingbarns egna erfarenheter kring hur de hanterar vardagen. Vi anser att det finns brister inom forskning vad gäller ensamkommande flyktingbarns egna erfarenheter och perspektiv kring deras vardagliga strategier. Studier kring ensamkommande flyktingbarn tenderar att fokusera på det psykiska välmående snarare än deras vardagliga strategier och även copingstrategier som de skapar/har för att hantera deras vardag. Detta är något även Stretmo (2014:32–33) påpekar. Vidare anser vi att det finns en brist på studier med fokus på hälsofrämjande faktorer vad gäller ensamkommande flyktingbarn. Det behövs även studier med fler intervjupersoner då det ökar generaliserbarheten, vilket kan resultera i en ökad förståelse och kunskap kring ensamkommande flyktingbarn och deras situation i mottagarlandet. Det skulle även kunna resultera i att barnens behov och barnets bästa uppmärksammas mer på HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn. En jämförelse mellan internationella och nationella studier gällande ensamkommande anser vi också är viktigt och uppklarar likheter och skillnader som möjligtvis existerar, men också vilken betydelse likheterna och skillnaderna har för målgruppen.

9. Referenslista

Aaron, Antonovsky. 2005. *Hälsans Mysterium*. Natur Kultur Akademisk

Andersson, Sven Ingmar (2009). *Hälsa och psykologi*. 1. upplaga. Lund: Studentlitteratur

Barnombudsmannen. 2016. *Barnkonventionen*.

<http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/> (Hämtad 2016-04-25).

Bryman, Alan. 2013. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber

Hessle, Marie. 2009. *Ensamkommande men inte ensamma – Tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Diss., Stockholms universitet: Pedagogiska institutionen

Inspektionen för vård och omsorg. 2016. *Hem för vård eller boende (HVB)*.

<http://www.ivo.se/tillstand-och-register/sol-tillstand/hem-for-var-d-eller-boende-hvb/> (Hämtat 2016-04-25)

Inspektionen för vård och omsorg. 2016. *IVO publicerar statistik om antalet HVB-hem för ensamkommande barn*. <http://www.ivo.se/nyheter/2016/ivo-publicerar-statistik-om-antalet-hvb-hem-for-ensamkommande-barn/> (Hämtat 2016-04-25)

Jönson, Håkan. 2010. *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. Liber

Lundström, Tommy., Sallnäs, Marie. 2013. Att värdera dygnsvård - hur nöjda är barnen och vilken betydelse har det? *Socionomens forskningssupplement* 33: 40-51

Malmsten, Jenny. 2012. *I transit – ensamkommande barn berättar*. Malmö stad: FoU-rapport 2012:1

Malmsten, Jenny. 2014. Unaccompanied children living in transitional houses – voices from Sweden. *International Journal of Migration, Health and Social Care* 10 (1): 18-35

May, Tim (2013). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Migrationsverket. 2016. *Ersättning för ensamkommande asylsökande barn boende i ett hem för vård och boende (HVB)*. <http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Statlig-ersattning/Sok-ersattning-for-asylsokande/Ersattning/Ensamkommande-barn-i-hem-for-var-d-och-boende-HVB.html> (Hämtad 2016-04-25).

Migrationsverket. 2016. *Om ensamkommande barn och ungdomar*. <http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-ensamkommande-barn-och-ungdomar.html> (Hämtad 2016-04-25).

Migrationsverket. 2016. *Statistik*. <http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-ensamkommande-barn-och-ungdomar/Statistik.html> (Hämtad 2016-03-29).

Stretmo, Live. 2014. *Governing the unaccompanied child: media, policy and practice*. Diss., Göteborgs universitet: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

SFS 2003:460. *Etikprövningslagen*

SFS 1998:204. *Personuppgiftslagen*

Socialstyrelsen. 2016. *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hem för vård eller boende*. <https://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2003-20> (Hämtad 2016-04-25).

Svenska Akademiens Ordbok. 2016. <http://www.saob.se/> (Hämtad 2016-04-25).

UNICEF. 2016. *Barnkonventionen*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#short> (Hämtad 2016-04-30).

Vetenskapsrådet. 1990. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*

Wallin, Anne-Marie M., Ahlström, Gerd I. 2005. "Unaccompanied young adult refugees in Sweden, experiences of their life situation and well-being: A qualitative follow-up study". *Ethnicity and Health* 10 (2): 129-144

Wernesjö, Ulrika. 2011. "Unaccompanied asylum-seeking children: Whose perspective?" *In Childhood*. 19 (4): 495-507

Informationsbrev

Hej

Vi heter Elmedina Shehi och Hannah Azzam och vi är studenter på socionomprogrammet på socialhögskolan vid Lunds universitet, Campus Helsingborg. Vi går sjätte terminen och skriver den här terminen kandidatuppsats.

Syftet med vår studie är att undersöka era tidigare erfarenheter av att ha bott på HVB hem. Vi är intresserade av att veta hur ni beskriver er dåvarande vardag och vilka faktorer som ni anser var viktiga i hur ni hanterade vardagen på HVB-hem. Vi är också intresserade av att veta hur omgivningen och delaktighet på HVB hemmet påverkade er vardag.

Vi ska genomföra vår studie med hjälp av intervjuer och vi vill intervjua personer som anlände till Sverige som ensamkommande flyktingbarn, men som nu är över 18 år gamla och har fått permanent uppehållstillstånd. Vi undrar därför om du vill bli intervjuad av oss.

Alla som är med i vår studie försäkras största möjliga konfidentialitet. Informationen som samlas in kommer hanteras noggrant och förvaras säkert; ingen obehörig ska komma åt uppgifterna. Vi kommer också avidentifiera intervjupersonernas namn, personuppgifter och resultaten ska presenteras på så vis att intervjupersonernas identitet inte kan avslöjas. Intervjuerna kommer endast användas i vår studie och när uppsatsen är godkänd förstör vi vår insamlade information. Den färdiga uppsatsen kommer att publiceras i Lunds Universitetsbibliotek databas för uppsatser. Du får gärna en kopia av vår uppsats när den är klar, om du önskar.

Ditt deltagande i vår studie är frivilligt. Du har möjlighet att avbryta din medverkan när du vill. Du behöver inte informera oss om varför du väljer att avbryta din medverkan.

Om du vill delta i studien och/eller vill ha mer information kontakta gärna oss.

Elmedina Shehi

Email: cute_elmedina@hotmail.com

Hannah Azzam

Email: hannahazzam@hotmail.com

Ni kan även kontakta vår handledare:

Maria Bangura Arvidsson

Email: Maria.bangura_arvidsson@soch.lu.se

Vi tillfrågar dig härmed om deltagande i vår studie:

Underskrift

Namnförtydligande

Intervjuguide

Etiska överväganden

- Presentera informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet.

Inledning

- Sammanfattning av vår kandidatuppsats
- Semistrukturerad intervju

Bakgrund

- Kön
- Ålder
- Civilstånd
- Födelseland
- Sysselsättning
- Resan hit

Vardag

- Hur såg din vardag ut när du bodde på HVB-hem?
- Hur påverkade boendet din vardag?
- Vad ansåg du vara viktigt för att kunna hantera din vardag på HVB hem?
- På vilket sätt anser du att personalen uppmärksammade ditt välmående?
- Hur anser du att personalen hjälpte dig gällande din hälsa?
- På vilket sätt anser du att din hälsa påverkade dig i din vardag?

Delaktighet och inflytande

- Vilka möjligheter till inflytande hade du gällande mat, läggstider, m.m?
- Vilka möjligheter till att påverka hade du på boendet gällande vardagen?
- På vilket sätt anser du att personalen bidrog till din delaktighet på boendet?

Nätverk

- Hade du någon i din omgivning som du ansåg hjälpte dig i din vardag?
- På vilket sätt anser du att din omgivning påverkade dig i din vardag?
- På vilket sätt anser du att du fick stöd och hjälp i din vardag?
- Vilka möjligheter anser du att det fanns på boendet gällande att knyta kontakter med nya människor?
- Hade du släkt och/eller vänner som hjälpte dig i din vardag på boendet?
- På vilket sätt anser du att ditt nätverk hjälpte dig i din vardagen?

Integration

- Hur anser du att din tid på HVB hem förberedde dig för livet i samhället?
- På vilket sätt anser du att din tid på HVB hem hjälpte dig komma i kontakt med nya människor?
- Vad var din första tanke om livet i Sverige?
- Vilket sätt fick du hjälp med att anpassa dig till ett liv i Sverige?
- Hur har din tanke om Sverige och det Svenska samhället ändrats sedan din tid på HVB-hem?
- Hur har tiden på HVB-hemmet påverkat dig i den situation du är i nu?

Avslut

- Finns det något mer du vill säga som du anser att vi har missat?